

Εφαρμογές

ΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ & ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ | ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2022 | ΕΤΟΣ 150 | ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 150

- | **Θ. Παπαζήση**, Τύπος της αποδοχής κληρονομίας ■ 121
- | **Θ. Τροκάνας**, Ο σκοπός του σωματείου ως φραγμός στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι ■ 127
- | **Π. Σακκόπουλος**, Η εισχώρηση της έννοιας της «αδιαφορίας» στην ελληνική έννομη τάξη ■ 135
- | **Ευ. Κατσάρας**, Νομική φύση της αστικής ευθύνης του άρθρου 82 του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων ■ 143
- | **Στ. Κουρμπέτης**, Η ατομική ευθύνη των μελών στην εκτέλεση επί των ενώσεων προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα ■ 152
- | **Μ. Σπυριδάκης**, Άρση αυτοτέλειας νομικού προσώπου. Μεταβίβαση περιουσίας ή επιχείρησης, παρατ. σε ΤρΕφΠειρ 279/2020 ■ 161
- | **Ευ. Μαργαρίτης**, Κληρονομικό καταπίστευμα. Καταχρηστική άσκηση δικαιώματος, παρατ. σε ΠΠρΛαμ 29/2021 ■ 191
- | **Εμ. Λασκαρίδης**, Υπαναχώρηση αγό σύμβαση πώλησης και σύμβαση πίστωσης, παρατ. σε ΜΠρΑθ 9929/2020 ■ 199
- | **Σ. Τσαχιρίδης**, Νομιμοποίηση εταιρίας διαχείρισης απαιτήσεων, παρατ. σε ΜΠρΑθ 235/2021 ■ 208
- | **Αικ. Χαλκά**, Λόγος αναίρεσης η παραβίαση ερμηνευτικών κανόνων δικαιοπραξιών, παρατ. σε ΑΠ 1286/2021 ■ 214
- | **Π. Ρεντούλης**, Τέταρτος πλειστηριασμός. Μεταβατικές διατάξεις Ν 4842/2021, παρατ. σε ΜΠρΛάρ 25/2022 ■ 230

Online πρόσβαση σε ΕφΑΔΠολΔ στην Πλατφόρμα Νομικού Περιεχομένου | www.qualex.gr

ISSN: 1791-3802

12027/02-2022

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

5 Ειδικοί Αστικοί Νόμοι

Υπαναχώρηση από σύμβαση πώλησης και σύμβαση πίστωσης

ΜΠρΑθ 9929/2020

Πρόεδρος: Α. Τάλαρου

Δικηγόροι: Φ.-Μ. Μαυρομάτη, Β. Κόλιας

Δάνεια τριμερούς σχέσης, στα οποία δημιουργείται μία τριμερής σχέση ανάμεσα στον καταναλωτή, τον προμηθευτή και τον χρηματοδότη. Η ιδιαιτερότητα τους εντοπίζεται κυρίως στο ότι η σύμβαση πιστώσεως και προμήθειας, παρά τη νομική τους αυτοτέλεια, συνδέονται με στενή οικονομική σχέση. Σκοπός του νομοθετικού πλαισίου είναι να επιτρέπει στον καταναλωτή να ασκήσει δικαιώματα που έχει κατά του προμηθευτή και κατά του πιστωτικού του φορέα, παρά το γεγονός ότι ο πιστωτικός φορέας είναι τρίτος ως προς την σύμβαση προμήθειας. Τα δικαιώματα αυτά είναι ιδίως στην περίπτωση της άσκησης υπαναχώρησης, το δικαίωμα απαλλαγής από την οφειλόμενη παροχή και αν η παροχή είχε ολικά ή μερικά εκπληρωθεί το δικαίωμα αναζήτησής της.

Διατάξεις: άρθρα 11 της ΥΑ Φ1- 983/1991, 281 ΑΚ

[...] Ο ενάγων και ήδη εφεσίβλητος, με την από ... και με αριθμό καταθέσεως ... αγωγή του ενώπιον του Ειρηνοδικείου Αθηνών, εξέθετε ότι κατήρτισε με την δικαιοπάροχο της εναγομένης και ήδη εκκαλούσας τραπεζική εταιρεία με την επωνυμία «...», σύμβαση πιστώσεως ύψους 12.000 €, με σκοπό την αγορά ενός μεταχειρισμένου αυτοκινήτου από τον έμπορο αυτοκινήτων ..., μετά από υπόδειξη του τελευταίου. Ότι ο ανωτέρω προμηθευτής κατέστη υπερήμερος ως προς την παράδοση του συμφωνηθέντος αυτοκινήτου και για το λόγο αυτό ο ενάγων υπαναχώρησε από την σύμβαση πώλησεως με την με αριθμό καταθέσεως ... αγωγή του ενώπιον του Ειρηνοδικείου Πειραιώς. Ότι επί της αγωγής εκείνης εκδόθηκε η υπ' αριθμ. 143/2016 απόφαση, η οποία έχει καταστεί τελεσίδικη και υποχρέωνε τον ανωτέρω προμηθευτή στην επιστροφή των χρημάτων που έλαβε, καθώς και ότι η εκτέλεση της αποφάσεως αυτής είναι αδύνατη λόγω ελλείψεως περιουσιακών στοιχείων του προμηθευτή.

Ότι πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις προκειμένου ο ενάγων να στραφεί κατά της εναγόμενης σύμφωνα με τις διατάξεις άρθρου 11 της ΥΑ Φ1- 983/1991, λόγω της συνδεδεμένης συμβάσεως πίστωσης με την σύμβαση για την απόκτηση αγαθού και να ζητήσει τις καταβληθείσες δόσεις του δανείου που ανέρχονται στο συνολικό ποσό των 13.404,17 €, όπως αυτό ειδικότερα αναλυόταν στην αγωγή. Κατόπιν των ανωτέρω ο ενάγων ζητούσε να αναγνωρισθεί ότι η εναγόμενη οφείλει να του καταβάλει το ποσό αυτό με το νόμιμο τόκο από την επομένης της επιδόσεως της αγωγής. Το πρωτοβάθμιο Δικαστήριο, δικάζοντας αντιμωλία των διαδίκων, κατά την τακτική διαδικασία, με την εκκαλουμένη απόφασή του έκανε δεκτή την αγωγή στο

σύνολό της, αναγνωρίζοντας ότι η εναγόμενη υποχρεούται να καταβάλει το ανωτέρω ποσό στον ενάγοντα νομιμοτόκως από την επομένη της επιδόσεως της αγωγής. Κατά της αποφάσεως αυτής παραπονείται η εκκαλούσα με την υπό κρίση έφεσή της, για τους αναφερόμενους σε αυτή λόγους, που ανάγονται σε εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή του νόμου και κακή εκτίμηση των αποδείξεων και ζητά να εξαφανισθεί η εκκαλουμένη, προκειμένου να απορριφθεί στο σύνολό της η ένδικη αγωγή.

(Ι) Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 11 §2 της ΥΑ Φ1-983/1991 «Καταναλωτική Πίστη-Εναρμόνιση με την οδηγία 87/102/ΕΟΚ της 22ας Φεβρουαρίου 1990» (η οποία εξακολουθεί να έχει εφαρμογή στις συμβάσεις που καταρτίσθηκαν προ της έναρξης ισχύος της ΥΑ Ζ1-699/2010, σύμφωνα με τις μεταβατικές διατάξεις του άρθρου 25 της τελευταίας) σχετικά με τις συνδεδεμένες συμβάσεις πιστώσεως, «2. Ο καταναλωτής δικαιούται να στραφεί κατά του πιστωτικού του φορέα, μόνο όταν συντρέχουν αθροιστικά οι ακόλουθες περιπτώσεις: α) ο καταναλωτής να έχει συνάψει σύμβαση πιστώσεως για την αγορά αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών με πρόσωπο διαφορετικό από αυτό που παρέχει τα αγαθά ή τις υπηρεσίες, β) ο πιστωτικός φορέας και ο προμηθευτής των αγαθών ή υπηρεσιών συνδέονται με προϋπάρχουσα σύμβαση βάσει της οποίας η παροχή πιστώσεως στους καταναλωτές γίνεται αποκλειστικά από αυτόν τον πιστωτικό φορέα με σκοπό την απόκτηση αγαθών ή την παροχή των υπηρεσιών από τον εν λόγω προμηθευτή, γ) ο καταναλωτής λαμβάνει πίστωση βάσει αυτής της προϋπάρχουσας συμβάσεως, δ) τα αγαθά ή οι υπηρεσίες που καλύπτονται από την σύμβαση πιστώσεων δεν παρασχεθούν ή παρασχεθούν μόνο εν μέρει ή δεν ανταποκρίνεται κατά οποιονδήποτε τρόπο στους όρους της συμβάσεως παροχής τους, ε) ο καταναλωτής να έχει στραφεί δικαστικώς κατά του προμηθευτή χωρίς να έχει ικανοποιηθεί».

Η ρύθμιση αυτή αφορά τα δάνεια τριμερούς σχέσης, στα οποία δημιουργείται μία τριμερής σχέση ανάμεσα στον καταναλωτή, τον προμηθευτή και τον χρηματοδότη, με την ιδιαιτερότητα να εντοπίζεται κυρίως στο ότι η σύμβαση πιστώσεως και προμήθειας, παρά τη νομική τους αυτοτέλεια, συνδέονται με στενή οικονομική σχέση. Σκοπός δε της ρύθμισης είναι να επιτρέπει στον καταναλωτή να ασκήσει δικαιώματα που έχει κατά του προμηθευτή και κατά του πιστωτικού του φορέα, παρά το γεγονός ότι ο πιστωτικός φορέας είναι τρίτος ως προς την σύμβαση προμήθειας. Τα δικαιώματα αυτά είναι ιδίως στην περίπτωση της άσκησης υπαναχώρησης ή αναστροφής πώλησεως, το δικαίωμα απαλλαγής από την οφειλόμενη παροχή και αν η παροχή είχε ολικά ή μερικά εκπληρωθεί το δικαίωμα αναζήτησής της. την δε αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού κατά του εισπράξαντος προμηθευτή θα διατηρήσει ο πιστωτικός φορέας που φέρει τελικά τον κίνδυνο της αφερεγγυότητας του προμηθευτή, σύμφωνα με τον σκοπό του ανωτέρω άρθρου (Μιχ. Σταθόπουλου, Κοινοτικό Αστικό Δίκαιο Ι, σελ. 173επ.).

(II) Κατά τη διάταξη του άρθρου 281 ΑΚ, η άσκηση του δικαιώματος απαγορεύεται, εάν υπερβαίνει προφανώς τα όρια που επιβάλλουν η καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη ή ο κοινωνικός ή οικονομικός σκοπός του δικαιώματος. Κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, το δικαίωμα θεωρείται ότι ασκείται καταχρηστικά, όταν η συμπεριφορά του δικαιούχου, που προηγήθηκε ή η πραγματική κατάσταση που διαμορφώθηκε, κατά το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε ή οι περιστάσεις που μεσολάβησαν, χωρίς κατά νόμο να εμποδίζουν τη γένεση ή να επάγονται την απόσβεση του δικαιώματος, καθιστούν μη ανεκτή τη μεταγενέστερη άσκησή του, κατά τις περί δικαίου και ηθικής αντιλήψεις του μέσου κοινωνικού ανθρώπου, αφού τείνουν στην ανατροπή της καταστάσεως που δημιουργήθηκε υπό ορισμένες ειδικές συνθήκες και διατηρήθηκε για πολύ χρόνο με το επακόλουθο να συνεπάγεται επαχθείς συνέπειες για τον υπόχρεο.

Απαιτείται, δηλαδή, για να χαρακτηριστεί καταχρηστική η άσκηση του δικαιώματος, να έχει δημιουργηθεί στον υπόχρεο από τη συμπεριφορά του δικαιούχου σε συνάρτηση με εκείνη του υποχρέου και μάλιστα ευλόγως, η πεποίθηση ότι ο δικαιούχος δεν πρόκειται να ασκήσει το δικαίωμά του. Απαιτείται, ακόμη, οι πράξεις του υποχρέου και η υπ' αυτού δημιουργηθείσα κατάσταση, που συνεπάγεται ιδιαιτέρως επαχθείς για τον ίδιο επιπτώσεις, να τελούν σε ουσιώδη σχέση (ΟΛΑΠ 8/2001 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ).

[...] Περαιτέρω, από το ίδιο-ως άνω άρθρο 11 §2 της ΥΑ Φ1-983/1991 προκύπτει ότι ο καταναλωτής μπορεί να στραφεί κατά του πιστωτικού φορέα εάν συντρέχουν οι ανωτέρω αναφερθείσες προϋποθέσεις, χωρίς να απαιτούνται άλλες προϋποθέσεις, όπως εμπλοκή αυτού (πιστωτικού φορέα) στη σύμβαση μεταξύ του καταναλωτή και του τρίτου ή γνώση της ύπαρξης ή μη πραγματικών ελαττωμάτων ή συνολοποιηθεισών ιδιοτήτων. Συνεπώς, ο ισχυρισμός της εκκαλούσας περί έλλειψης παθητικής νομιμοποίησης αυτής στην άσκηση της ένδικης αγωγής, τον οποίο επαναφέρει με τις ένδικες προτάσεις της, πρέπει να απορριφθεί. Απορριπτέος είναι και ο ισχυρισμός της ότι το δικαίωμα αυτό του ενάγοντος μπορεί να προβληθεί μόνο ως ένσταση ενώπιον του δικαστηρίου και όχι με αυτοτελή αγωγή είναι απορριπτέος, καθώς αυτό ισχύει για το δικαίωμα άρνησης εκπλήρωσης της οφειλής που προβλέπεται στο άρθρο 11§4 της ανωτέρω ΥΑ και όχι για το δικαίωμα του να στραφεί κατά του πιστωτικού φορέα κατά το εφαρμοστέο εν προκειμένω άρθρο 11§2 αυτής.

Από την εκτίμηση των εγγράφων που οι διάδικοι νομίμως επικαλούνται και προσκομίζουν, [...] αποδεικνύονται τα ακόλουθα πραγματικά περιστατικά: Ο ενάγων συνήψε με την τραπεζική εταιρεία με την επωνυμία «...», δικαιοπάροχο της εναγομένης, την από ... σύμβαση με αριθμό ..., με την οποία συμφωνήθηκε η χορήγηση σε αυτόν δανείου ύψους 12.000 € για την αγορά ενός μεταχειρισμένου αυτοκινήτου, μάρκας ..., παλαιότητας 3-5 ετών, από τον έμπορο αυτοκινήτων ..., το οποίο θα αποπλήρωνε σε 72 μηνιαίες δόσεις. Το δάνειο αυτό ελήφθη

καθ' υπόδειξη του ανωτέρω ..., ο οποίος συνεργαζόταν με την εν λόγω Τράπεζα για τις χρηματοδοτήσεις των πελατών του, έχοντας ήδη από το έτος 2005 σύμβαση αποκλειστικής συνεργασίας με την ανωτέρω Τράπεζα, βάσει της οποίας παρέπεμπε όλους τους πελάτες του που ενδιαφέρονταν να αγοράσουν αυτοκίνητο με χρηματοδότηση του τιμήματος αγοράς.

Η ύπαρξη της ανωτέρω προϋπάρχουσας της ένδικης αγοράς συμβάσεως, καθώς και το γεγονός ότι η πίστωση ελήφθη βάσει αυτής, αποδεικνύεται τόσο από την ένορκη βεβαίωση του εμπόρου αυτοκινήτων ..., όσο και από τα αποσπάσματα της κίνησης λογαριασμού του ενάγοντος, τα οποία προσκομίσθηκαν ενώπιον του πρωτοβαθμίου Δικαστηρίου από την εναγόμενη και επαναπροσκομίζονται, στα οποία στην κατηγορία «προϊόν» αναγράφεται η αιτιολογία «ΔΑΝ. ΚΑΤΑΝ. ΜΕΣΩ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ». Το ανωτέρω δάνειο εκταμιεύθηκε στις ... με απευθείας πίστωση του λογαριασμού του προμηθευτή, ωστόσο ο τελευταίος δεν παρέδωσε ποτέ στον ενάγοντα το συμφωνηθέν αυτοκίνητο, αλλά ούτε και κάποιο άλλο. Ο ενάγων εν τέλει υπαχώρησε από την ανωτέρω σύμβαση πώλησεως με την από ... και με αριθμό καταθέσεως ... αγωγή του ενώπιον του Ειρηνοδικείου Πειραιώς κατά του προμηθευτή ..., επί της οποίας εκδόθηκε η υπ' αριθμ. 143/2016 απόφαση του ανωτέρω Δικαστηρίου, η οποία έχει καταστεί τελεσίδικη (βλ. σχετ. το υπ' αριθμ. ... πιστοποιητικό της γραμματείας του Ειρηνοδικείου Πειραιώς σε συνδυασμό με την υπ' αριθμ. ... έκθεση επιδόσεως του δικαστικού επιμελητή του Πρωτοδικείου Αθηνών ... με την οποία επιδόθηκε στον ως άνω εναγόμενο η εν λόγω απόφαση) και υποχρέωσε τον ανωτέρω προμηθευτή στην επιστροφή των χρημάτων που έλαβε.

Η εκτέλεση της αποφάσεως αυτής, ωστόσο, είναι αδύνατη λόγω έλλειψης περιουσιακών στοιχείων του προμηθευτή, ο οποίος έχει πτωχεύσει, όπως προκύπτει από την υπ' αριθμ. 2118/2010 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Πειραιώς, με την οποία κηρύχθηκε η παύση των εργασιών της πτώχευσης λόγω έλλειψης περιουσιακών του πτωχού, ο οποίος, επίσης, κηρύχθηκε μη συγγνωστός. Περαιτέρω ο ενάγων, με την από ... εξώδικη δήλωσή του προς την εναγόμενη, η οποία της επιδόθηκε με την υπ' αριθμ. ... έκθεση επιδόσεως της δικαστικής επιμελήτριας του Πρωτοδικείου Αθηνών ..., ενημέρωσε την εναγόμενη για την άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης από την σύμβαση πίστωσης λόγω μη παραλαβής του αυτοκινήτου και άσκησε το δικαίωμα που απορρέει από το άρθρο 11 §4 της ΥΑ Φ1-983/1991 της αναστολής καταβολής των υπολοίπων δόσεων του δανείου μέχρι την ικανοποίηση από τον προμηθευτή, ενώ ταυτόχρονα επιφυλάχθηκε να αναζητήσει την επιστροφή των δόσεων του δανείου που είχαν ήδη καταβληθεί.

Σύμφωνα με όσα αναφέρονται στην ένορκη βεβαίωση του προμηθευτή ..., μεταξύ του ιδίου και του ενάγοντος αρχικά, διεξάγονταν διαπραγματεύσεις σχετικά με την παράδοση του αυτοκινήτου και, όταν αυτή κατέστη αδύνατη λόγω των οικονομικών δυσχερειών που αντιμετώπιζε ο προμηθευτής (οι οποίες οδήγησαν εν τέλει στην πτώχευσή του), μεταξύ του ανωτέρω προμηθευτή και της εναγομένης, προκειμένου να μεταφερθεί το δάνειο στο όνομά του και να απαλλαγεί ο ενάγων από την υποχρέωση πληρωμής του.

Η εναγόμενη, με το δεύτερο λόγο εφέσεώς της επαναφέρει τον προταθέντα και ενώπιον του πρωτοβαθμίου Δικαστηρίου ισχυρισμό της περί καταχρηστικής ασκήσεως του δικαιώματος του ενάγοντος, για τη θεμελίωση του οποίου επικαλέστηκε μακρά αδράνεια του ενάγοντος για την άσκηση του δικαιώματος του, η οποία της δημιούργησε την πεποίθηση ότι δεν θα προβάλλει τις αγωγικές του αξιώσεις. Ειδικότερα, ενώ ο ενάγων δεν

είχε παραλάβει το αυτοκίνητο, κατέβαλλε κατά το χρονικό διάστημα από ... έως και ... αδιαμαρτύρητα και ανεπιφύλακτα 60 μηνιαίες δόσεις, συνολικού ποσού 13.404,17 € προς εξόφληση της δανειακής του συμβάσεως, προέβη δε στην άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης 5 περίπου έτη μετά την σύναψη και κανονική λειτουργία της σύμβασης πιστώσεως.

Ο εν λόγω ισχυρισμός, ο οποίος συνιστά ένσταση, πρέπει σύμφωνα με τα εκτιθέμενα στη μείζονα σκέψη υπό στοιχ. (II) να απορριφθεί προεχόντως ως απαράδεκτος λόγω αοριστίας, διότι η εναγόμενη και ήδη εκκαλούσα δεν επικαλέστηκε πραγματικά περιστατικά που να στοιχειοθετούν, πέρα από την αδράνεια του ενάγοντος και ήδη εφεσιβλήτου, επιπρόσθετα ειδικές συνθήκες και περιστάσεις, προερχόμενες κυρίως από την προηγούμενη συμπεριφορά αυτού, ενόψει των οποίων και της αδράνειας του τελευταίου, η άσκηση του δικαιώματος του να τείνει σε ανατροπή της κατάστασης που δημιουργήθηκε υπό αυτές τις ειδικές συνθήκες και να διατηρήθηκε επί μακρό χρονικό διάστημα και να εξέρχεται από τα όρια που επιβάλλει το άρθρο 281 ΑΚ.

Σε κάθε δε περίπτωση, ο εν λόγω ισχυρισμός είναι αβάσιμος και από ουσιαστική άποψη, καθόσον δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η τήρηση της νομιμότητας εκ μέρους του ενάγοντος, ήτοι η πληρωμή των δόσεων του δανείου στην Τράπεζα, σε συμμόρφωση προς την υφιστάμενη σύμβαση δανείου μπορούσε να οδηγήσει την εναγόμενη στην διαμόρφωση πεποίθησης ότι ο ενάγων δεν θα ασκήσει το δικαίωμά του από την ΥΑ Φ1-983/1991, δεδομένου ότι δεν είχε ασκήσει ακόμη το δικαίωμα υπαναχώρησης, ενώ αμέσως μόλις προέβη στην άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης κοινοποίησε αυτή στην εναγόμενη, ασκώντας έκτοτε τα δικαιώματά του εκ του άρθρου 11 της ΥΑ αυτής. Εξάλλου, ουδέν αποδεικτικό μέσο προσκομίσθηκε μετ' επικλήσεως, από το οποίο να προκύπτει ότι, σε περίπτωση αποδοχής της ένδικης αγωγής, θα επέλθουν δυσβάστακτες για την εναγόμενη συνέπειες, ώστε να επιβάλλεται η θυσία του δικαιώματος του ενάγοντος.

Το πρωτοβάθμιο Δικαστήριο που με την εκκαλουμένη απόφαση του απέρριψε την ένσταση καταχρηστικής ασκήσεως δικαιώματος ως αβάσιμη, έστω και με διαφορετική αιτιολογία, η οποία πρέπει να αντικατασταθεί από την αιτιολογία της παρούσας, δεν έσφαλε, και όσα υποστηρίζει σχετικώς η εκκαλούσα είναι απορριπτέα ως κατ' ουσίαν αβάσιμα. Τέλος, αναφορικά με την ένσταση συντρέχοντος πταίσματος την οποία προέβαλε η εναγόμενη ενώπιον του πρωτοβαθμίου Δικαστηρίου και επαναφέρει με τις ένδικες προτάσεις της, η οποία στηρίζεται στο γεγονός ότι ο ενάγων, κατά την σύναψη της σύμβασεως με την δικαιοπάροχο της εναγομένης, βεβαίωσε ψευδώς σε αυτή ότι παρέλαβε το αυτοκίνητο λεπτομερώς και το βρήκε σε άριστη κατάσταση και της απολύτου αρεσκείας του (όρος 2.2 της δανειακής σύμβασεως), πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμη κατ' ουσίαν.

Ειδικότερα, το γεγονός ότι ο εναγών υπέγραψε την εν λόγω σύμβαση, στην οποία υπήρχε ο ανωτέρω προδιατυπωμένος όρος από μόνος του, δεν συνιστά αμέλεια του ενάγοντος, δεδομένου ότι, ακόμη και αν δεν είχε παραλάβει το αυτοκίνητο, ήταν εντός της συμφωνίας μεταξύ του ιδίου και του προμηθευτή ότι θα το παραλάβει, κατά την συμφωνία του με τον προμηθευτή του. Εξάλλου, επρόκειτο για μεταχειρισμένο αυτοκίνητο, το οποίο δεν ήταν άμεσα παραδοτέο, όπως προκύπτει από την ανωτέρω προσκομισθείσα ένορκη βεβαίωση, δεν προσκομίζεται δε κανένα άλλο στοιχείο από το οποίο να προκύπτει ότι η δικαιοπάροχος της εναγομένης δεν γνώριζε ότι δεν είχε παραδοθεί το αυτοκίνητο. Αντίθετα, ο μάρτυρας αποδείξεως στην

ένορκη βεβαίωσή του καταθέτει ότι η Τράπεζα γνώριζε ότι το αυτοκίνητο δεν είχε παραδοθεί.

Σε κάθε δε περίπτωση, δεν αποδεικνύεται ότι η δικαιοπάροχος της εναγομένης δεν θα εκταμίευε το ποσό του δανείου εάν γνώριζε ότι δεν είχε παραδοθεί το αυτοκίνητο. Τέλος, αποδείχθηκε ότι ο ενάγων έχει καταβάλει στην εναγόμενη από την έναρξη της σύμβασεως δανείου έως και τις 2.10.2013 μηνιαίες δόσεις, το συνολικό ποσό των οποίων ανέρχεται σε 13.404,17 €, το οποίο δικαιούται να αναζητήσει ο ενάγων σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 1154 της ΥΑ Φ1-983/1991. Ενόψει των προαναφερθέντων, η εκκαλουμένη απόφαση που κατέληξε στα ίδια συμπεράσματα και δέχθηκε την ένδικη αγωγή ως ουσιαστικά βάσιμη, αναγνωρίζοντας την υποχρέωση της εναγομένης να καταβάλει στον ενάγοντα το ανωτέρω ποσό νομιμοτόκως από την επομένη της επιδόσεως της αγωγής έως την ολοσχερή εξόφληση, ορθά ερμήνευσε και εφάρμοσε το νόμο και εκτίμησε τις αποδείξεις, και άρα τα αντιθέτως υποστηριζόμενα με τους ως άνω λόγους της υπό κρίση έφεσης, κρίνονται κατ' ουσίαν αβάσιμα και απορριπτέα, όπως και η υπό κρίση έφεση στο σύνολό της.[...]

Παρατηρήσεις

Α. Η σημασία της απόφασης

Η αρχή της εμπιστοσύνης, η οποία εφαρμόζεται σε όλο το ιδιωτικό δίκαιο, συχνά επεκτείνεται το περιεχόμενο της σύμβασης, δημιουργώντας παρεπόμενες υποχρεώσεις μεταξύ των συμβαλλομένων αλλά και επιβάλλοντας το σεβασμό συμβατικών αξιώσεων ακόμα και σε τρίτα μη συμβαλλόμενα μέρη. Η καλή πίστη θα λέγαμε ότι αποτελεί έναν αιώνιο αντίπαλο της αρχής της σχετικότητας των ενοχών. Σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο εντάσσεται και η δυνατότητα του καταναλωτή να προβάλλει, υπό προϋποθέσεις, τα δικαιώματά του κατά του αντισυμβαλλομένου του - προμηθευτή και κατά του χρηματοπιστωτικού φορέα που χρηματοδότησε την αγορά του προϊόντος. Τη δυνατότητα αυτή, αναγνωρίζουν οι Οδηγίες της καταναλωτικής πίστης (87/102/ΕΟΚ και 2008/48/ΕΚ). Το ζήτημα αυτό -λόγω των ευρωπαϊκών Οδηγιών- δεν απασχολεί μόνο την ελληνική έννομη τάξη αλλά και τις έννομες τάξεις των λοιπών κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει δε απασχολήσει επανειλημμένα και το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹.

Στην ελληνική έννομη τάξη υπήρξε ενσωμάτωση της Οδηγίας αυτής νωρίτερα από άλλες ευρωπαϊκές έννομες τάξεις με τις ΥΑ Φ1-983/1991 και ΚΥΑ Ζ1-699/23.6.2010. Ωστόσο παρά την ενδελεχή θεωρητική ανάπτυξη των νομοθετημάτων αυτών² δεν υπήρξε ως σήμερα νομολογιακή εφαρμογή του σχετικού νομοθετικού πλαισίου, ως προς το βασικό ζή-

1. Βλ. για το ζήτημα της προβολής των δικαιωμάτων του καταναλωτή απέναντι στον πιστωτικό φορέα και Scarpelli κατά NEOS Banca SpA 23.4.2009, C-509/07.

2. Πελένη-Γεωργοπούλου, Καταναλωτική Πίστη, 2012.

τημα της δυνατότητας προβολής των δικαιωμάτων του καταναλωτή απέναντι στον πιστωτικό φορέα. Στις λιγοστές σχετικές δικαστικές αποφάσεις η δυνατότητα εφαρμογής των ως άνω Υπουργικών Αποφάσεων προσέκρουε σε τυπικούς κυρίως λόγους (αόριστης ή μη παραδεκτής προβολής των σχετικών ισχυρισμών), με αποτέλεσμα ως την έκδοση της δημοσιευόμενης απόφασης τα εθνικά μας δικαστήρια να μην έχουν φθάσει σε εξέταση της νομικής και ουσιαστικής βασιμότητας ισχυρισμού καταναλωτή, που ως βάση να είχε τις ανωτέρω υπουργικές αποφάσεις περί της καταναλωτικής πίστης. Η σχολιαζόμενη απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών αποτελεί έτσι πρώτη περίπτωση εφαρμογής από την ελληνική νομολογία της νομοθεσίας περί καταναλωτικής πίστης με παραδοχή μάλιστα και ενεργοποίηση των σχετικών δικαιωμάτων του καταναλωτή. Η εν λόγω δημοσίευση της απόφασης και του σχολιασμού της έχουν κι ένα σημειολογικό χαρακτήρα. Αφενός πραγματοποιούνται 30 χρόνια μετά την δημοσίευση της σχετικής Υπουργικής Απόφασης, αφετέρου αποτελούν την αφετηρία εφαρμογής ενός νόμου, ο οποίος έχει τύχει θεωρητικής ανάπτυξης³ αλλά όχι νομολογιακής εφαρμογής. Η καθυστέρηση αυτή στην εφαρμογή των νομοθετημάτων περί καταναλωτικής πίστης ενδεχομένως οφείλεται ενδεχομένως στην έλλειψη εκτενούς ανάδειξης του ζητήματος της καταναλωτικής πίστης, ενώ σύνηθες είναι το φαινόμενο ένα νομοθέτημα να γίνεται γνωστό και να εφαρμόζεται μετά από μακρό χρονικό διάστημα⁴, πράγμα που έχει παρατηρηθεί και με τις διατάξεις του ν. 2251/1994 αλλά και με τον ίδιο τον Αστικό Κώδικα, τον οποίο ακόμα και μέχρι τέλος της δεκαετίας του '60 δεν εφάρμοζε ο Άρειος Πάγος, καθότι εξέταζε αναίρετικά αποφάσεις που εφάρμοζαν το ρωμαϊκό δίκαιο.

Β. Οι εξαιρέσεις από την αρχή της σχετικότητας

1. Δογματικό υπόβαθρο και περιπτώσεις

Θεμελιώδης αρχή του ενοχικού δικαίου είναι αυτή της σχετικότητας των ενοχών, κατά την οποία ο δανειστής έχει δικαίωμα να απαιτήσει την παροχή (μόνο) από τον οφειλέτη, όπως προκύπτει από την έννοια που προσδίδει στην ενοχή η 287 ΑΚ, πρώτη διάταξη του βιβλίου του ενοχικού δικαίου του ΑΚ⁴. Σύμφωνα με αυτή, η ενοχική σχέση αναπτύσσει δικαιώματα και υποχρεώσεις μόνο μεταξύ των μερών της (inter partes). Αυτό ισχύει τόσο για την συμβατική όσο και για την εξωσυμβατική ευθύνη. Για τους τρίτους, λοιπόν, η ενοχική σχέση είναι «υπόθεση επιχειρηθείσα μεταξύ άλλων» (res inter alios acta).

Αυτό βέβαια ισχύει μόνο για τις ενοχικές έννομες σχέσεις, όπου ο ενοχικός δεσμός είναι προσωπικός, σε αντίθεση με τις έννομες σχέσεις με πράγματα, όπου τα πρόσωπα που προσβάλλουν τον εμπράγματο δεσμό είναι αδιάφορο εάν είναι γνωστά ή άγνωστα (erga omnes προστασία⁵).

Βέβαια, από την σύνταξη του Αστικού μας Κώδικα μέχρι σήμερα οι συναλλακτικές συνθήκες έχουν αλλοιωθεί άρδην. Με την έξαρση την οικονομικής ανάπτυξης κατά τις τεχνολογικές και ψηφιακές επαναστάσεις των τεσσάρων τελευταίων δεκαετιών το στάδιο των διαπραγματεύσεων έχει περιοριστεί σε υπέρτατο βαθμό και οι συμβατικές σχέσεις σε μεγάλο βαθμό έχουν καταστεί απρόσωπες. Αρκεί να αναλογιστούμε τις σχέσεις εργασίας σε μεγάλες βιομηχανίες ή οργανισμούς ή ηλεκτρονικές πλατφόρμες διαμεσολάβησης για την σύναψη συμβατικών σχέσεων όπως την Facebook, AirBnB, Booking και LinkedIn. Η απομόνωση κάθε προσωπικού στοιχείου είναι πλέον εντονότερη και στην πώληση τραπεζικών ή χρηματιστηριακών προϊόντων.

Αυτή την εξέλιξη αποπροσωποποίησης των συμβατικών σχέσεων ακολούθησε και ο νομοθέτης προβλέποντας αρχικά λίγες και στην πορεία πληθώρα εξαιρέσεων από την αρχή της σχετικότητας. Στις νομοθετικά προβλεπόμενες εξαιρέσεις ανήκουν: α) η γνήσια σύμβαση υπέρ τρίτου, στην οποία ο τρίτος δικαιούται να απαιτήσει απευθείας μια παροχή από τον υποσχεθέντα (ΑΚ 411), β) η πλαγιαστική αγωγή του άρθρου ΚΠολΔ 72, η δυνατότητα δηλ. που δίνεται στον δανειστή να υποκαταστήσει τον οφειλέτη του στις αξιώσεις έναντι τρίτων, εφόσον αυτός δεν τα σκεπεί και τα δικαιώματά του οφειλέτη δεν συνδέονται στενά με το πρόσωπό του⁶ γ) περιπτώσεις εξουσιοδότησης προς είσπραξη και προς ανάληψη υποχρέωσης⁷ και δ) η εκποίηση μισθωμένου ακινήτου, με την οποία ο τρίτος υπεισέρχεται στη συμβατική μισθωτική σχέση, παρότι δεν γνωρίζει τον μισθωτή (ΑΚ 614) και ε) περιπτώσεις καταναλωτικής πίστης, όπου υφίσταται τριμερής σχέση και η ανώμαλη εξέλιξη στην σύμβαση προμήθειας επηρεάζει την σύμβαση πίστωσης με την τράπεζα, η οποία αφορά και την εν λόγω απόφαση και θα αναλυθεί στη συνέχεια (ΚΥΑ Ζ1-699/23.6.2010). Σε περίπτωση όπου η ανώμαλη εξέλιξη ενοχής εμπεριέχει και στοιχεία αδικοπρακτικής φύσης, προβλέπονται νομοθετικές υποχρεώσεις προς τρίτους, όπως α) στην περίπτωση της ανήθικης βλάβης (τριτενέργεια με βάση τα χρηστά ήθη, ΑΚ 919) κατά την οποία ο δα-

3. Πελένη-Γεωργοπούλου, Καταναλωτική Πίστη, 2012.

4. Βλ. Σταθόπουλο, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2018, §4, αρ. 1-2· Απ. Γεωργιάδη, Ενοχικό Δίκαιο. Γενικό Μέρος, 2015, §3, αρ. 19· Παντελίδου Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2019, §2, αρ. 10-11.

5. Βλ. Σταθόπουλο, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2018, §4, αρ. 1-2· Παντελίδου, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2019, §2, αρ. 10-11.

6. Βλ. σχετικά Αυγουστιανάκη, Η διάρρηξη της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης, 1991 και Κιτσαρά, Η πλαγιαστική άσκηση των δικαιωμάτων, 2007.

7. Βλ. σχετικά ΑΚ 239 § 1, ΑΚ 417 § 1 και ΑΚ 471, ΑΚ 477, ΑΚ 478 αντίστοιχα.

νειστής μπορεί να ζητήσει από τον τρίτο αποζημίωση, και β) η καταδολίευση δανειστών (ΑΚ 939)⁸.

Πέραν όμως των εξαιρέσεων από την αρχή της σχετικότητας, που αναφέρθηκαν, υφίστανται και νομολογιακά διαμορφωμένες εξαιρέσεις όπως: α) σε μια υπομίσθωση, όπου ο αρχικός εκμισθωτής μπορεί να απαιτήσει το μίσθιο και από τον υπομισθωτή, όταν λήξει η μίσθωση του με τον μισθωτή, έστω και αν δεν συνδέεται συμβατικώς μαζί του (κάθετες συμβατικές σχέσεις) αλλά και β) οι συμβάσεις με προστατευτική ενέργεια υπέρ τρίτου, όπου για παράδειγμα στις μισθωτικές σχέσεις ο επισκέπτης του μισθίου μπορεί να ασκήσει συμβατικές αξιώσεις ή ο άντρας σύζυγος μπορεί να ασκήσει αξιώσεις από την σύμβαση συζύγου του με τον γυναικολόγο σε περίπτωση ζημιογόνου γέννησης (wrongful birth)⁹.

2. Ειδικότερα η σύμβαση καταναλωτικής πίστης

Σε αυτές τις εξαιρέσεις από την αρχή της σχετικότητας προστέθηκε και η περίπτωση των συμβάσεων καταναλωτικής πίστης. Το ζήτημα ανακύπτει όταν ο υποψήφιος καταναλωτής αντιμετωπίζει έλλειψη πόρων. Η γνωστότερη μέχρι πριν δεκαετίες αντιμετώπιση του προβλήματος ήταν η παροχή πίστωσης από τον ίδιο τον πωλητή (πώληση με πίστωση τιμήματος)¹⁰. Στην πορεία όμως έγινε δημοφιλής και η περίπτωση της χρηματοδότησης της αγοράς μέσω της σύμβασης δανείου.

Το ζήτημα έλλειψης πόρων για την απόκτηση αγαθών αντιμετωπίστηκε τις τελευταίες δεκαετίες με δυο τρόπους. Αφενός επιδιώχθηκε η παροχή πίστωσης από τον ίδιο τον πωλητή, αφετέρου η χρηματοδότηση της αγοράς μέσω σύμβασης δανείου από πιστωτικό φορέα¹¹. Στην κλασική και απλούστερη μορφή των καταναλωτικών δανείων ο καταναλωτής συμβάλλεται απευθείας με την τράπεζα χωρίς την παρεμβολή και διαμεσολάβηση τρίτων προσώπων. Η σύμβαση δανείου και η πώληση είναι νομικά και οικονομικά ανεξάρτητες συμβάσεις¹². Στον αντίποδα βρίσκεται η περίπτωση, όπου ο πωλητής αναλαμβάνει την πρωτοβουλία της δανειοδότησης του καταναλωτή αλλά και την όλη προώθηση της λήψης του δανείου για την αγορά του προϊόντος που ο

ίδιος προμηθεύει, με αποτέλεσμα μια έτοιμη χρηματοδοτική λύση για τον καταναλωτή.

Πιο συγκεκριμένα, στα καταναλωτικά δάνεια τριμερούς σχέσης, ο καταναλωτής συνάπτει σύμβαση πιστώσεως με πρόσωπο διαφορετικό από αυτό που θα του παράσχει το αγαθό ή τις υπηρεσίες, με το οποίο συνδέεται με σύμβαση προμήθειας. Ο ίδιος δεν έρχεται αρχικά σε επαφή με την τράπεζα, την οποία δεν έχει καν επιλέξει. Ο προμηθευτής συγκεντρώνει όλα τα απαραίτητα δικαιολογητικά και χορηγεί τις σχετικές συμβάσεις, ενημερώνει τον καταναλωτή για τους όρους της δανειακής σύμβασης. Κατά συνέπεια η παρέμβαση του πωλητή στη σύμβαση δεν είναι μόνο τυπική αλλά και ουσιαστική. Με τον τρόπο αυτό εξυπηρετούνται τα συμφέροντα όλων των εμπλεκόμενων μερών. Ο καταναλωτής βρίσκει χρηματοδότη, η τράπεζα αποκτά νέους πελάτες εξοικονομώντας χρόνο και χρήμα, αφού δεν απασχολεί δικό της προσωπικό. Ο πωλητής, τέλος, προσφέρει πίστωση στους πελάτες του χωρίς να δεσμεύει δικά του κεφάλαια και έτσι διευρύνει τον κύκλο εργασιών του.

Η διάσπαση της αρχής της σχετικότητας συνίσταται στο γεγονός ότι ο καταναλωτής με βάση την ειδική ρύθμιση της ΚΥΑ Ζ1-699/23.6.2010, με την οποία το ελληνικό δίκαιο εναρμονίστηκε στην Οδηγία 2008/48/ΕΚ, μπορεί να στραφεί κατά του τρίτου πιστωτικού φορέα, που χρηματοδότησε την προμήθεια του αγαθού για δικαιώματά του από τη σύμβαση με τον προμηθευτή του¹³ (και να αντιτάξει ενστάσεις που έχει κατά του προμηθευτή. Η διάσπαση αυτή δικαιολογείται από το γεγονός ότι η τράπεζα, αν και τυπικά τρίτη, ως προς τη σύμβαση μεταξύ καταναλωτή και πωλητή, δεν μπορεί εντούτοις να θεωρήσει αυτή τη σύμβαση ξένη υπόθεση¹⁴). Σε αντίθετη περίπτωση ο καταναλωτής θα ήταν σε δυσμενέστατη θέση λόγω της αρχής της σχετικότητας και θα επωμιζόταν οικονομικά βάρη χωρίς τελικά την λήψη ενός προσήκοντος προϊόντος στον προσηκόντα χρόνο. Κατά συνέπεια, θεμέλιο της εξαίρεσης από την αρχή της σχετικότητας υπήρξε η προστασία μια άλλης αρχής, αυτής της καλής πίστης ή ειδικότερα της λήψης υπόψιν των συμφερόντων του ασθενέστερου μέρους, εν προκειμένω του καταναλωτή¹⁵.

Πιο συγκεκριμένα, με βάση το άρθρο 11 ΚΥΑ Ζ1-699/23.6.2010, το οποίο αποτελεί διάταξη ανα-

8. Βλ. Σταθόπουλο, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2018, §4, αρ. 39-70· Παντελίδου, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2019, §2, αρ. 20-34).

9. Βλ. και Karabatzos, Vom Vertrag mit Schutzwirkung für Dritte zur deliktischen berufsbezogenen Vertrauenshaftung, Zugleich ein Beitrag zum Ersatz fahrlässig verursachter reiner Vermögensschäden, 2002, § 4, σ. 69-80.

10. Βλ. σχετικά Αρ. Georgiades, Die Eigentumsanwartschaft beim Vorbehaltskauf, 1963, σ. 6-12.

11. Κλαβανίδου, Καταναλωτικά δάνεια, 1997, σ. 211.

12. Αναλυτικά αναφορικά με τις σχετικές θεωρίες της ενότητας και του χωρισμού στην τριμερή σχέση βλ. Κλαβανίδου, Καταναλωτικά δάνεια, 1997, σ. 219-222.

13. Βλ. Σταθόπουλο, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2018, §4, αρ. 50· Παντελίδου, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2019, §2, αρ. 23.

14. Σταθόπουλος, αυτόθι και Κλαβανίδου, Καταναλωτικά δάνεια, 1997, σ. 223.

15. Βλ. σχετική ανάλυση των διαφόρων θέσεων της γερμανικής θεωρίας επί του ζητήματος με αναφορά στην θεωρία του δικαιοπρακτικού θεμελίου σε Κλαβανίδου, Καταναλωτικά δάνεια, 1997, σ. 224-231.

γκαστικού δικαίου¹⁶, ο καταναλωτής δικαιούται να ασκήσει δικαιώματα που έχει κατά του προμηθευτή και κατά του πιστωτικού φορέα παρότι ο τελευταίος είναι τρίτος ως προς τη σύμβαση. Συγκεκριμένα, δικαιούται να ζητήσει α) απαλλαγή, β) μείωση του τιμήματος και γ) τα καταβληθέντα. Με βάση το άρθρο 11 παρ. 4 της ως άνω Υ.Α. δικαιούται, επίσης, να αντιτάξει κατά του πιστωτικού φορέα την αναβλητική ένσταση περί του μη εκπληρωθέντος συναλλάγματος. Στην σχολιαζόμενη απόφαση, ο ενάγων είχε καταβάλει στην Τράπεζα τις περισσότερες από τις μηνιαίες δόσεις της σύμβασης πίστωσης (δανείου) που είχε συνάψει με την Τράπεζα. Το ποσό αυτό δικαιούτο να αναζητήσει ο ενάγων από την Τράπεζα με βάση το άρθρο 11 παρ. 4 ΚΥΑ Ζ1-699/23.6.2010. Ο πιστωτικός φορέας διατηρεί αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού κατά του προμηθευτή. Κατά τα λοιπά ο καταναλωτής έχει δικαίωμα απαλλαγής από το υπόλοιπο της οφειλής του¹⁷.

Σημειωτέον ότι ως συμβάσεις πίστωσης ορίζονται κατά το αρθρ. 2 στοιχ. γ' της ΥΑ Φ1-983/1991 εκείνες, δυνάμει των οποίων πιστωτικός φορέας χορηγεί σε καταναλωτή πίστωση με τη μορφή πληρωμής με δόσεις, δανείου ή άλλης παρόμοιας χρηματοδοτικής διευκόλυνσης προς τον καταναλωτή. Ως καταναλωτής ορίζεται κατά το άρθρο 2 στοιχ. α' της ως άνω ΥΑ το φυσικό πρόσωπο που παίρνοντας τη χρηματοδοτική διευκόλυνση, επιδιώκει σκοπούς εκτός της επαγγελματικής του δραστηριότητας. Η εφαρμογή του άρθρου 11 ΚΥΑ Ζ1-699/23.6.2010 προϋποθέτει τρία πρόσωπα: τον προμηθευτή, τον καταναλωτή και τον πιστωτικό φορέα και δύο συμβάσεις: σύμβαση πίστωσης μεταξύ καταναλωτή και πιστωτικού φορέα και σύμβαση προμήθειας μεταξύ προμηθευτή και καταναλωτή.

Γ. Τα περιστατικά της υπόθεσης

Στην υπόθεση, που αντιμετώπισε το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών μετά την άσκηση έφεσης εκ μέρους της Τράπεζας, η σύμβαση αγοράς καταναλωτικού αγαθού (αυτοκινήτου) για την οποία λήφθηκε η πίστωση από την Τράπεζα δεν εκτελέστηκε ποτέ λόγω πτώχευσης του προμηθευτή (εμπόρου αυτοκινήτων), ωστόσο ο καταναλωτής είχε προβεί στην καταβολή προς την Τράπεζα του μεγαλύτερου μέρους των δόσεων του δανείου που όφειλε. Εν προκειμένω ο καταναλωτής δεν περιορίστηκε στο να προβάλει το δικαίωμα του να αρνηθεί την περαιτέρω εξυπηρέτηση της οφειλής του προς την τράπεζα (άρθρο 11 παρ. 4 ΥΑ Φ1-983/1991), αλλά προχώρησε περαιτέρω και στην αναζήτηση όσων είχε

καταβάλει, ασκώντας τα δικαιώματά που είχε κατά του προμηθευτή και απέναντι στην Τράπεζα. Συγκεκριμένα ο καταναλωτής στράφηκε πρώτα κατά του προμηθευτή, ασκώντας κατ' αυτού δικαστικά το δικαίωμα υπαναχώρησης λόγω μη εκτέλεσης της σύμβασης κατ' άρθρα 380, 382 επ. ΑΚ και αξιώνοντας λόγω υπαναχώρησής την επιστροφή του τιμήματος αγοράς του αυτοκινήτου με βάση τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό. Η αγωγή του αυτή έγινε δεκτή, καθώς αναγνωρίστηκε ως έγκυρη η υπαναχώρησή του λόγω της αδυναμίας του προμηθευτή παραδόσεως του πωληθέντος αυτοκινήτου (ΑΚ 380, 382 επ.) και υποχρεώθηκε ο προμηθευτής λόγω της αναδρομικής (ex tunc) απόσβεσης των υποχρεώσεων των μερών από τη σύμβαση πώλησης να του αποδώσει το τίμημα της πώλησης, το οποίο έλαβε απευθείας από την τράπεζα με εκταμίευση απευθείας στο λογαριασμό του, του δανείου που έλαβε ο καταναλωτής. Το δικαίωμα, ωστόσο, του καταναλωτή για αναζήτηση του καταβληθέντος τιμήματος αγοράς δεν κατέστη δυνατό να ικανοποιηθεί από τον προμηθευτή λόγω έλλειψης περιουσιακών στοιχείων στο όνομα αυτού. Στη συνέχεια ο καταναλωτής με νεότερη αγωγή του κατά της πιστώτριας τράπεζας, άσκησε κατ' αυτής το δικαίωμα που είχε ασκήσει κατά του προμηθευτή υπαναχωρώντας αυτή τη φορά από τη σύμβαση πίστωσης απέναντι στην τράπεζα και αναζητώντας λόγω της υπαναχώρησης όλες τις δόσεις του δανείου, που εν τω μεταξύ είχε καταβάλει προς την Τράπεζα. Άσκησε δηλ. τις αξιώσεις που είχε απέναντι στον προμηθευτή εναντίον του χρηματοπιστωτικού φορέα.

Δ. Έννομες σχέσεις και δικαιώματα στην τριμερή σχέση

1. Νομική φύση των εννόμων σχέσεων

Η σύμβαση μεταξύ του αγοραστή και της τράπεζας είναι καταναλωτικού δανείου, αφού με την σύμβαση επιδιώκεται σκοπός εκτός της επαγγελματικής δραστηριότητας του λήπτη¹⁸. Προς εξασφάλιση της απαίτησης για απόδοση του δανείου η κυριότητα του πράγματος μεταβιβάζεται καταπιστευτικά από τον καταναλωτή στην τράπεζα με αντιφώνηση νομής¹⁹. Με την αποπληρωμή των δόσεων στην τράπεζα ο καταναλωτής αποκτά την κυριότητα του πράγματος.

Στην προαναφερθείσα τριμερή σχέση ο πωλητής συνήθως θα είναι συνοφειλέτης εις ολόκληρον ή εγγυητής των εκπληρώσεων των υποχρεώσεων του καταναλωτή. Στην πρώτη περίπτωση πρόκειται για

16. Βλ. Σταθόπουλο σε Σταθόπουλο/Χιωτέλλη/Αυγουστιανή, Κοινοτικό Αστικό Δίκαιο Ι, 1995, σ. 181.

17. Βλ. Σταθόπουλο σε Σταθόπουλο/Χιωτέλλη/Αυγουστιανή, Κοινοτικό Αστικό Δίκαιο Ι, 1995, σ. 177-182).

18. Κλαβανίδου, Καταναλωτικά δάνεια, 1997, σ. 215· βλ. για τα δικαιопρακτικά επιτόκια καταναλωτικών δανείων και Λασκαρίδη, Η θεωρία των συμφερόντων ως μέθοδος ερμηνείας Ενοχικού Δικαίου, 2020, σ. 463-479.

19. Πρβλ. το τρίτο μέρος της διατριβής του Αρ. Georgiades, Die Eigentumsanwartschaft beim Vorbehaltskauf, 1963, σ. 148 επ.

σωρευτική αναδοχή χρέους ενώ στην δεύτερη για σύμβαση εγγύησης κατά ΑΚ 870²⁰. Τα σχετικά θα ορίζονται στην σύμβαση-πλαίσιο μεταξύ τράπεζας και προμηθευτή. Συνήθως η σύμβαση με τον τελευταίο θα είναι σύμβαση α) άμισθης εντολής εάν η παροχή γίνεται δωρεάν ή β) σύμβαση έργου, εάν ο πωλητής παρακρατεί προμήθεια ή η τράπεζα παρακρατεί ποσοστό από το δάνεισμα, το οποίο καταβάλλει στον πωλητή²¹.

2. Νόμιμη βάση και δογματικό υπόβαθρο της τριμερούς σχέσης

Το δικαίωμα του καταναλωτή να αντιτάξει κατά του πιστωτικού φορέα τα δικαιώματα που έχει κατά του προμηθευτή καταναλωτικού αγαθού σε περίπτωση ανώμαλης εξέλιξης της συμβατικής σχέσης του με τον προμηθευτή, εφόσον πρόκειται για τριμερή σχέση, όπου υφίσταται σύνδεση της σύμβασης προμήθειας με τη σύμβαση πίστωσης προβλέφθηκε στη χώρα μας με την ΥΑ Φ1-983/1991 σε μεταγραφή αντίστοιχης κοινοτικής οδηγίας (87/102/ΕΟΚ). Προηγουμένως γινόταν δεκτό στη χώρα μας από τη νομική θεωρία²², ως ερειδόμενο μάλιστα στην διάταξη του άρθρου 288 ΑΚ, η οποία επιβάλλει παρέκκλιση από την αρχή της σχετικότητας των ενοχών, στην περίπτωση των συνδεδεμένων συμβάσεων προμήθειας καταναλωτικών αγαθών και πίστωσης για την προμήθεια τέτοιων αγαθών, ώστε τον κίνδυνο της μη εκτέλεσής της σύμβασης από τον προμηθευτή υπό προϋποθέσεις να φέρει ο πιστωτικός φορέας.

Σημαντικός νεωτερισμός της ΚΥΑ Ζ1-699/23.6.2010 σε σχέση με την ΥΑ Φ1-983/1991 υφίσταται αναφορικά με τον χαρακτήρα της σύμβασης μεταξύ προμηθευτή και πιστωτικού φορέα ως σύμβασης αποκλειστικής συνεργασίας. Ενώ δηλ. η ΥΑ Φ1-983/1991 απαιτούσε για την εφαρμογή της την αποκλειστικότητα της συνεργασίας του προμηθευτή με μια συγκεκριμένη τράπεζα και όχι με περισσότερους χρηματοπιστωτικούς φορείς, η ΚΥΑ Ζ1-699/23.6.2010 ορθώς κατήργησε την προϋπόθεση αυτή και επέτρεψε την εφαρμογή των διατάξεων περί καταναλωτικής πίστης ακόμα και σε περιπτώσεις, όπου ο προμηθευτής έχει συμβληθεί με περισσότερους χρηματοπιστωτικούς φορείς για την παροχή καταναλωτικών δανείων στην πελατεία του²³.

20. Κλαβανίδου, Καταναλωτικά δάνεια, 1997, σ. 216-218.

21. Κλαβανίδου, Καταναλωτικά δάνεια, 1997, σ. 218.

22. Βάθης, Χρηματοδοτημένη πώληση και ενστάσεις του αγοραστή έναντι της τράπεζας, ΝοΒ 1986, σ. 645 επ. και ιδίως 652 επ., 654.

23. Βλ. σχετικά με τις διαφορές των δυο νομοθετημάτων και Πελλένη-Γεωργοπούλου, Καταναλωτική Πίστη, 2012, σ. 109 επ.

3. Το ζήτημα της ανώμαλης εξέλιξης της ενοχής

3.1. Η οικονομική αδυναμία και η ΑΚ 380

Η εν λόγω απόφαση δεν παίρνει θέση ως προς το είδος της ανώμαλης εξέλιξης της ενοχής αλλά αναφέρεται γενικώς στις ΑΚ 380 επ. Από τις τέσσερις περιπτώσεις ανώμαλης εξέλιξης ενοχής (δηλ. υπερημερία δανειστή ή οφειλέτη, αδυναμία παροχής και πλημμελή εκπλήρωση), οι δυο περιπτώσεις που θα μπορούσαν να προβληθούν είναι: α) η αδυναμία παροχής και β) η υπερημερία οφειλέτη. Για την αδυναμία παροχής είναι απαραίτητη η ύπαρξη ενοχής είδους ή καταχρηστικού γένους. Στην εν λόγω όμως περίπτωση πρόκειται για ενοχή καθαρού γένους²⁴, αφού πρόκειται για καινούργιο αμάξι. Επομένως, δεν θα μπορούσε να γίνει λόγος για αδυναμία παροχής. Λόγω πτώχευσης, ωστόσο, (όπως στην προκειμένη περίπτωση της πτώχευσης του προμηθευτή) τίθεται το ζήτημα αν θα γίνει λόγος για οικονομική αδυναμία²⁵.

3.2. Η υπερημερία χωρίς όχληση

Η δεύτερη περίπτωση ανώμαλης εξέλιξης της ενοχής, που αναφέρεται στις ΑΚ 383, 385 επ., είναι αυτή της υπερημερίας οφειλέτη. Οι προϋποθέσεις υπερημερίας συνέτρεχαν στην περίπτωση της δημοσιευόμενης απόφασης, παρά την έλλειψη όχλησης κατά την ΑΚ 340, διότι τα μέρη είχαν συμφωνήσει δήλη μέρα παράδοσης (ΑΚ 345). Υφίσταται, επομένως, α) υπαίτια καθυστέρηση εκπλήρωσης από τον οφειλέτη (ΑΚ 342: νόθος αντικειμενική ευθύνη), β) ληξιπρόθεσμο και απαιτητό χρέος²⁶. Επομένως, μπορεί να γίνει λόγος για «υπερημερία εκπλήρωσης του ενός» (ΑΚ 383) με έννομες συνέπειες την αξίωση αποζημίωσης λόγω της καθυστέρησης ή την υπό προϋποθέσεις (ΑΚ 385-386) υπαναχώρηση από τη σύμβαση ή αξίωση αποζημίωσης για μη

24. Σταθόπουλος, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2018, § 19, αρ 51 επ.

25. Βλ. για την πραγματική, νομική, ηθική και οικονομική αδυναμία συνοπτικά Παντελίδου, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2019, § 8, αρ. 3-8 και για την οικονομική αδυναμία Μπαλή, Ενοχικό Δίκαιο. Γενικό Μέρος, 1954, σ. 60-61, υπέρ του χαρακτηρισμού της οικονομικής αδυναμίας ως αδυναμίας παροχής οι, Λιτζερόπουλος, Στοιχεία Ενοχικού Δικαίου, Τεύχος Β', 1960, § 156· Ζέπος, Ενοχικόν Δίκαιον, Α' Μέρος Γενικών², 1955, σ. 128 επ.· Γαζής, ΕρμΑΚ 335-348, αρ. 30 επ.· Φίλιος, § 116 Β 1· Καλλιμόπουλος, Το δίκαιο του χρήματος, 1993, σ. 376· Κουμάνης, Η μη εκπλήρωση της ενοχικής σύμβασης κατά τον ΑΚ, 2002, σ. 63 επ.· Καραμπατζός, Απρόβλεπτη μεταβολή συνθηκών στην αμφοτεροβαρή σύμβαση, 2006, αρ. 94 επ.· Αγγ. Κορνηλάκης, Η αθέτηση της αμφοτεροβαρούς σύμβασης, 2009, σ. 461· Μεντής, Άμυνα και ελευθέρωση του υπερχρεωμένου οφειλέτη, 2012, σ. 105· Σταθόπουλος, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2018, § 19, αρ. 57-59 με εκτενείς βιβλιογραφικές αναφορές· δεκτή υπό όρους η οικονομική αδυναμία και από ΑΠ 595/1999, ΕΛΛΔνη 2000, 34 και ΑΠ 93/1967, ΝοΒ 1967, 791.

26. Σταθόπουλος, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2018, § 19, αρ. 82 και Παντελίδου, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2019, § 8, αρ. 28.

εκπλήρωση της σύμβασης καθόλου²⁷). Αυτήν ακριβώς την έννομη συνέπεια της υπαναχώρησης δέχτηκε και το δικαστήριο στην σχολιαζόμενη απόφαση. Κατά συνέπεια, η ανώμαλη εξέλιξη ενοχής που δέχεται υπόρρητα η απόφαση είναι η υπερημερία οφειλέτη, που μπορεί επίσης υπό τις προϋποθέσεις των ΑΚ 385-386 να οδηγήσει σε πλήρη ανατροπή του συμβατικού δεσμού, μέσω της άσκησης υπαναχώρησης ή αποζημίωσης για μη εκπλήρωση της σύμβασης καθόλου (μεγάλης αποζημίωσης).

3.3. Η λήξη της σύμβασης και η επιστροφή του πλουτισμού
Συνέπεια της υπαναχώρησης είναι η *ex tunc* λήξη της σύμβασης με αποτέλεσμα την εξαφάνιση της υφιστάμενης αιτίας πλουτισμού του προμηθευτή. Ο προμηθευτής κατά συνέπεια οφείλει να επιστρέψει κατά τις διατάξεις για αδικαιολόγητο πλουτισμό το τίμημα του αυτοκινήτου (ΑΚ 904) για αιτία που έληξε (*condictio finitima*). Θα πρέπει να επιστραφεί το συνολικά εισπραχθέν ποσό κατά ΑΚ 908 σε οποιαδήποτε χρηματική μορφή.

Ε. Ιδιομορφίες κατά την εφαρμογή των διατάξεων περί καταναλωτικής πίστης

Διατάξεις όπως αυτές της γενικής προστασίας του καταναλωτή και της προστασίας της καταναλωτικής πίστης αποτελούν αποκλίσεις από τις ρυθμίσεις του γενικού ενοχικού δικαίου και ιδίως των ΑΚ 335 επ. και ΑΚ 380 επ. και για αυτό ορθό θα ήταν να ενταχθούν στον Αστικό μας Κώδικα, όπως έγινε στην Γερμανία με την τροποποίηση του Ενοχικού Δικαίου το 2001 στις γερμΑΚ 491 έως 498²⁸. Η εφαρμογή των σχετικών διατάξεων της ΚΥΑ Ζ1-699/23.6.2010 δεν προβλέπεται όμως για οποιαδήποτε τριμερή σχέση, αλλά μόνο όταν ο οφειλέτης υπάγεται στην έννοια του καταναλωτή. Η έννοια αυτή, η οποία δυστυχώς δεν είναι σταθερή, συμπίπτει με την έννοια του μέσου καταναλωτή και σε καμία περίπτωση του επαγγελματία ή εμπόρου²⁹.

Το παράδοξο στην εν λόγω ρύθμιση του άρθρου 15 της ΚΥΑ έγκειται στο ότι η ανώμαλη εξέλιξη της σχέσης προμηθευτή-καταναλωτή επηρεάζει την ομαλή εξέλιξη της σύμβασης δανεισμού. Σκοπός, βέβαια, είναι η μέγιστη δυνατή προστασία του καταναλωτή, όταν ο σκοπός του δανεισμού, είναι σαφής και συγκεκριμένος και συνίσταται στην προμήθεια προϊόντος, όπως στην εν λόγω περίπτωση, ενός καινούργιου αυτοκινήτου.

Εάν πληρούνται οι προαναφερθείσες προϋποθέσεις, τότε ο καταναλωτής μπορεί να ασκήσει όλες τις αξιώσεις που έχει κατά του προμηθευτή εναντίον του πιστωτικού φορέα, αρκεί να έχει στραφεί, δικαστικώς και μη, ήδη κατά του προμηθευτή του. Στην περίπτωση ανώμαλης εξέλιξης της σύμβασης αγοραπωλησίας, όπως αργότερα της πώλησης αυτοκινήτου, ο καταναλωτής μπορεί να ασκήσει κατά του πιστωτικού φορέα τα ακόλουθα δικαιώματα³⁰:

α) ένσταση του μη εκπληρωθέντος συναλλάγματος (ΑΚ 374), δηλ. την άρνηση καταβολής δόσεων του δανείου για όσο χρόνο ο πωλητής δεν συμμορφώνεται με τις δικές του υποχρεώσεις (ΑΚ 513, 514, 534) απέναντι στον καταναλωτή.

β) άσκηση διαπλαστικού δικαιώματος υπαναχώρησης από τη σύμβαση πίστωσης με τις έννομες συνέπειες της ΑΚ 389 § 2. Στην περίπτωση αυτή, αποσβήνονται οι υποχρεώσεις για παροχή που αναλήφθηκαν από τη σύμβαση πίστωσης και άρα ο καταναλωτής δεν θα επιβαρύνεται πλέον με τόκους. Στην περίπτωση που το δάνεισμα βρίσκεται στα χέρια του καταναλωτή θα έχει υποχρέωση να επιστρέψει την πίστωση που έχει εισπράξει σύμφωνα με τις διατάξεις για αδικαιολόγητο πλουτισμό. Παράλληλα, ο καταναλωτής θα έχει το δικαίωμα αναζήτησης των ήδη καταβληθέντων τοκοχρεωλυσίων³¹. Με την επιστροφή αυτών από τον πιστωτικό φορέα ο πιστωτικός φορέας θα υποκαθίσταται στα δικαιώματα του αγοραστή κατά του πωλητή.

γ) Το δικαίωμα μείωσης του τιμήματος κατά του πιστωτικού φορέα³².

δ) Το δικαίωμα αποζημίωσης για την ανώμαλη εξέλιξη της σύμβασης προμηθευτή-καταναλωτή.

Στην προκείμενη υπόθεση ο καταναλωτής άσκησε έναντι της Τράπεζας το υπό β' δικαίωμα αναγκάζοντάς την να του επιστρέψει τις καταβληθείσες δόσεις δανείου και επιτρέποντας την υποκατάστασή της στα δικαιώματα του απέναντι στον πτωχεύσαντα προμηθευτή. Η υποκατάσταση αυτή είναι συνήθης και σε άλλες περιπτώσεις τριμερών σχέσεων, όπου ο δανειστής ικανοποιείται για τις αξιώσεις του έναντι του οφειλέτη από τρίτον, ο οποίος (τρίτος) υποκαθίσταται στα δικαιώματα του λήπτη της αποζημίωσης, π.χ. κάλυψη ασφαλιστικού κινδύνου από ασφαλιστή (άρθρο 14 Ασφαλιστικού Νόμου). Η εν λόγω μορφή υποκατάστασης πρέπει να αντιδιαστέλλεται από την εμπράγματη υποκατάσταση (*dingliche surrogation*), όπου ορισμένη περιουσιακή αξία (ενσώματο αντικείμενο ή δικαίωμα) εντάσσεται καθαυτή δυνάμει του νόμου αυτοδικαίως στην

27. Βλ. Κουμάνη, Η μη εκπλήρωση της ενοχικής σύμβασης κατά τον ΑΚ, 2002, σ. 210 επ. και γενικά Χελιδόνη, Υπαναχώρηση και αποζημίωση, 2007.

28. Βλ. γενικά Καραμπατζό/Κοντογεωργακόπουλο, Η μεταρρύθμιση του γερμανικού ενοχικού δικαίου, ΝοΒ 2002, 1605-1625 και ειδικά στο ζήτημα της καταναλωτικής πίστης Πελένη-Γεωργοπούλου, Καταναλωτική Πίστη, 2012, σ. 18-19.

29. Πελένη-Γεωργοπούλου, Καταναλωτική Πίστη, 2012, σ. 136-138.

30. Σταθόπουλος, Κοινοτικό Αστικό Δίκαιο Ι, 1995, σ. 179· Πελένη-Γεωργοπούλου, Καταναλωτική Πίστη, 2012, σ. 185-186.

31. Απ. Γεωργιάδης, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο Ι, 2004, § 42, αρ. 29.

32. Απ. Γεωργιάδης, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο Ι, 2004, § 42, αρ. 29.

περιουσία ενός προσώπου καταλαμβάνοντας τη θέση (υλική και νομική) ενός άλλου στοιχείου της περιουσίας ορισμένου προσώπου³³.

ΣΤ. Συμπέρασμα

Κατά το άρθρο 15 ΚΥΑ Ζ1-699/23.6.2010 ο καταναλωτής μπορεί να στραφεί κατά του πιστωτικού φορέα για τις αξιώσεις που έχει κατά του προμηθευτή του. Το γεγονός ότι η ανώμαλη εξέλιξη της σύμβασης αγοραπωλησίας επηρεάζει την ομαλή εξέλιξη μιας δανειακής σχέσης αποτελεί σοβαρή εξαίρεση από την αρχή της σχετικότητας των ενοχών. Προϋποθέσεις για την εφαρμογή του σχετικού νομοθετικού πλαισίου είναι: α) αγορά από καταναλωτή για προσωπική και όχι εμπορική ή επαγγελματική χρήση, β) συνδεδεμένη σύμβαση, δηλ. η σύμβαση αγοραπωλησίας να συνδέεται με μια δανειακή σύμβαση, γ) ανώμαλη εξέλιξη της σύμβασης αγοραπωλησίας, δ) να έχει πραγματοποιηθεί δικαστική ή εξωδικαστική όχληση του προμηθευτή προς άσκηση των σχετικών αξιώσεων του αγοραστή πριν ο τελευταίος στραφεί κατά του πιστωτικού φορέα. Όλες αυτές οι προϋποθέσεις συνέτρεχαν στην σχολιαζόμενη περίπτωση.

Πιο συγκεκριμένα ο καταναλωτής με τη σχετική δι-
απλαστική του δήλωση άσκησε έναντι του πιστωτικού ιδρύματος το δικαίωμα υπαναχώρησης από την υφιστάμενη σύμβαση πίστωσης, ανατρέποντας την

ισχύ της σύμβασης πίστωσης αναδρομικά. Αναζήτησε έτσι με την αγωγή του όσα κατέβαλε σε εξυπηρέτηση της σύμβασης πίστωσης, καθώς η άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης, οδηγεί σε λύση και ανατροπή του συμβατικού δεσμού αναδρομικά (ex tunc), με αποτέλεσμα να οφείλεται οτιδήποτε παρασχέθηκε σε εκτέλεση της σύμβασης (ΑΚ 389 παρ. 2 ΑΚ). Έτσι ο καταναλωτής θεωρώντας τη σύμβαση πίστωσης ανατραπείσα, ζήτησε να του επιστραφούν όλες οι δόσεις του δανείου που είχε καταβάλει στον πιστωτικό φορέα. Το δικαστήριο ορθώς δέχθηκε το σχετικό αίτημα του καταναλωτή εφαρμόζοντας το ανωτέρω νομοθετικό πλαίσιο της καταναλωτικής πίστης (ήδη άρθρο 15 ΚΥΑ Ζ1-699/23.6.2010). Πρόκειται για την πρώτη απόφαση στην Ελλάδα που εφαρμόζει τη σχετική νομοθεσία για τις τριμερείς πιστωτικές σχέσεις σε καταναλωτικά δάνεια, αναγνωρίζοντας μάλιστα και επιδικάζοντας δικαιώματα στον καταναλωτή.

Εμμανουήλ Ι. Λασκαρίδης

LL.M. (Heidelberg), Dr. iur. (Heidelberg)

Δικηγόρος Αθηνών παρ' Αρείω Πάγω

Μεταδιδακτορικός Ερευνητής Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ

τ. Νομικός Ελεγκτής Α.Π.Δ.Π.Χ.

33. Για τις έννοιες και διαφορές των δύο μορφών υποκατάστασης, βλ. *Devetzis*, Die dingliche Surrogation als Rechtsprinzip - extra legem - intra jus, 2018, σελ. 60-64.